

Bektaşî Şairleri

— 2 —

PIR GAİP ABDAL

Yazan: M. Halit BAYRI

Pir Gaib Abdal'ın şimdilik ele geçen tek nefesi şudur:

Gelin bugün dost eline varalım
Arşa diren diren zarım Gülbaba
Yarımdan ayrıldım feryad ederim
Kalmadı namus ve arım Gülbaba.

Kan revandır gözümüzde yaşımız
Bir araya gelmez oldu beşimiz
Şimdengeru hu demektir işimiz
Gel dinim imanım nurum Gülbaba

Geleydi aklım dört köşe bürürsün
İstekliye muradını verirsin
Din süruru Muhammed'in nurusun
Gel dinim imanım yarım Gülbaba

Pir Gaib Abdalım çekerler yasin
Turnada kalmıştır senin gözyaşın
Geleydi aklım dört köşe gezersin
Gel dinim imanım nurum Gülbaba.

Bu manzumenin sahibi Pir Gaib Abdal ile, manzumedeki adı geçen Gülbabanın kim olduklarını öğrenmek için bugün hiç bir vasıtamız yoktur. Yalnız dini Türk folklorunda yaşayan

bir «Gülbaba» biliyoruz ki, İstanbulda Küçük Mustafapaşada Gül camii içinde yatmaktadır. «Gülbaba» hakkında tarihi malûmat olmadığı gibi, bu zata aid herhangi bir menkıbe ve rivayet de nakledilmiyerek sadece kendisinin mübarek bir veli olduğu söylenir (İstanbulda bazı ziyaret yerleri: Halk Bilgisi Haberleri, C. 9, S. 224). Gül camii, Bizans kiliselerinden biri iken Fatih'ten sonra tersanenin malzeme deposu olarak kullanılmış ve Üçüncü Selimin emriyle cami haline getirilmiştir (Hadikatülcevami: C. 1, S. 186). Şu halde burada gömülü olan «Gülbaba» yı bir İslâm velisi sanmak ve onunla Pir Gaib Abdal arasında münasebet aramak bizce daha doğru olur.

İstanbuldaki «Gülbaba» dan başka, bir de Peşte'deki türbesinde yatan «Gülbaba» vardır. Peşte'deki «Gülbaba» türbesi, Macaristanda iki yüz yıl süren Türk hâkimiyetinin tek tarihi nişanesidir.

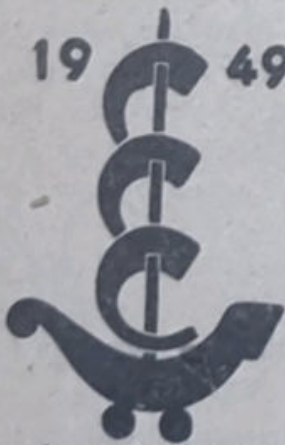
Peşte'deki Gülbaba» hakkında ötedenberi şu üç rivayet kaydedilir:

1 — «Gülbaba» Fatih, İkinci Bayazıt, Birinci Selim ve Kanunî Süleyman devirlerinde yaşamış, birçok savaşlarda bulunmuş ve Budin seferinde vefat etmiş olan fakir bir Bektaşidir. Cenaze namazını Seyhülislâm Ebussuud Efendi kıldırması ve Kanunî Süleyman da namazda bulunmuştur. (Evliya Çelebi Seyahatnamesi: C. 6, S. 225).

Ün mecmuasında çıkan bir yazıda Uluborlu kazasının İlegüp köyünde Velibaba dergâhına aid kayıtlar araştırılırken ele geçen bir şecerinin eteğinde görülen bir vesikaya dayanılarak «Gülbaba, İspartanın Uluborlu kazasının İlegüp köyündendir, asıl adı Caferdir, babası Yalnkılıç oğlu Velüddindir. Bu zat, Kanunî Süleyman'ın daveti üzerine «Güldede» ve «Senbiledede» adlı iki oğlunu sefere göndermiş, «Güldede» Budinde, «Senbiledede» Romanyanın Ulubey nahiyesinde şehit düşmüşlerdir.» denilerek Evliya Çelebinin rivayeti teyid edildikten

İSTANBUL SERGİSİ

19 49

1-31 EKİM

sonra, «Güldede» şehid olduğu zaman babasının sağ olduğuna göre, kendisinin Fatih, İkinci Bayazıt, Birinci Selim günlerine yetişmiş olmasının mübalâgalı olduğu da belirtilmektedir (Tahir Erdem: Gülbaba, Ün mecmuası, sayı 19, Ekim 1935).

2 — Kanuni Süleymanın torunu ve İkinci Selimin kızı Gevher (Gevherhan - Gevher-Melük), önce derya kaptanı Piyale Paşanın zevcesi iken, paşanın ölümü üzerine Halayıkoğlu Kalaylıkoz Ali Paşa ile evlendirilmek istenilmiştir. Halbuki Ali Paşa, evli ve çocuklu olduğundan, İkinci Selimin kızı, paşa ile evlenmek için, onun karısını boşamasını ve çocuklarını terk etmesini şart koşturmuş. Kalaylıkoz Ali Paşa, bu ağır şartı kabul etmek zorunda kalmış, kendisini deli gibi seven ve boşanma hâdisesile büsbütün çileden çıkan ilk karısının yalvarmalarına, gözyaşlarına bakmadan onu boşamıştır. Bundan dolayı eski karısı Ali Paşaya lânet ve beddua etmiş, Ali Paşa, şimdi Peşte'deki «Gülbaba» türbesinin bulunduğu yerde giriştiği bir savaşta şehid düşmüştür. Savaş esnasında yanında bulunan arkadaşları, kendisine gül fidanları arasında bir türbe kurmuşlar ve «Gülbaba» adını vermişlerdir (Rum Beyoğlu Fahreddin: Gülbaba, Tarih-i Osmanî Encümeni mecmuası, C. 3, S. 964). Bu ikinci rivayet, Macar kaynaklarına atfedilerek tesbit edilmiştir.

3 — Ali Paşa, savaş sırasında düşman tarafından atılan gülleleri elile yakalayarak tekrar düşman üzerine atar ve her defasında muvaffak olurmuş. Bu sebeble kendisine «Gülle-baba» adını vermişler. Bu ad zaman geçtikçe değişmiş ve «Gülbaba» şeklini almış (Rum Beyoğlu Fahreddin: Gülbaba, Tarih-i Osmanî Encümeni mecmuası, C. 3, S. 965). Bu rivayetin de Peşte'de halk arasında Türklerden kalma bir hikâye olarak dolaştığı bildirilmektedir.

Tahir Erdem imzasile Ün mecmuasında çıkan yazıda teyid edilen Evliya Çelebinin rivayeti hakikati ifade ettiği takdirde, Halayık oğlu Kalaylıkoz Ali Paşa ile ilgili bulunan ikinci ve üçüncü rivayetler, şüphe yok ki hiçbir değeri olmayan birer masal mahiyetinde kalmağa mahkûmdur. Bununla beraber, bu rivayetlerden her üçünün doğru ve yanlış taraflarını

O Ğ U Z L A M A

ERLERBAŞI

Kazan Bey övünüyor!

Yiğitlikten yana benim
Yeryüzünde yok ayarım,

Düşman: (Hey hey!) diyenedek
İki vurur, bir sayarım!

Yılmazlığım şundandır ki:
Yaradan'a sırt dayarım!

Basri GOCUL

«Türk Folklor Araştırmaları» dergisi için seçilmiştir. Her türlü iktibas hakkı mahfuzdur.

burada aramak⁶ bahsimizin dışındadır. Aneak bunlardan birincisinde bize ehemmiyetli bir noktaya rastlıyoruz ki, o da «Gülba»nın fakir bir Bektaşî dervişi olduğuna aid iddiadır.

Yine Ün mecmuasında çıkan bir yazıda «Güldeste» adlı yazma bir dergide Hurufî metinler arasında «Misali» mahlaslı ve Hurufî meşrebine uygun dokuz manzum parçaya tesadüf edildiği ve bunların «Viyanada medfun Gülbaba yani ismi diğer Misali» kaydı altında yazılmış olduğu ileri sürülmektedir (Naci Kum: Gülbabanın elde ettiğimiz izleri Ün mecmuası, sayı 26-27, Mayıs - Haziran 1936). Bektaşîlik, Ahilik, abdalık, *Kızıbaşlık, kalenderilik, Haydarilikle birlikte Hurufî âkidelilerinden mürekkep mudil bir itikadi halîta olduğu gözönünde tutulur ve Gülbabanın «Misali» mahlasile şiirler yazdığı kabul olunursa, denildiği gibi Peşte'deki «Gülbaba»nın Bektaşîlikle münasebeti, Pir Gaib Abdal'ın neşrettiğimiz manzumesinde adı geçen «Gülbaba»nın da Peşte'deki «Gülbaba» olması lâzım gelebileceği düşünülebilir. Bu halde, Pir Gaib Abdal'ın, onun maneviyatına bağlı bir Bektaşî şairi olduğuna ve hiç olmazsa on sekizinci asırdan önce yetiştiğine ihtimal verilebilirse de, bugünlük bu ihtimali kesinleştirecek hiç bir vesika yoktur.

M. Halit BAYRI